Kárpit - ún. perzsa kárpit (szafavida applikált falkárpit)

Textil- és viseletgyűjtemény

Leltári szám:	52.2801.1-2
Készítés ideje:	16. SZÁZAD
Készítés helye:	Irán (Perzsa Birodalom)
Anyag:	aranyozott bőr; atlaszselyem alap; taftselyem
Technika:	rátét
Méretek:	hosszúság: 278 cm szélesség: 254 cm

A kárpit-technikák egyik változata a selyemapplikáció, amelynek készítése során a különböző színű selymekből kivágott motívumokat varrással rögzítik a selyem alapszövethez. Az applikált selyemkárpitok a 16. században különösen kedveltek voltak Spanyolországban és Itáliában, de ismert gyapjú- és vászon változatuk is. Az Iparművészeti Múzeum e technika egyik unikális példányát, egy 16. századi iráni, Szafavida kori selyemapplikációt őriz, mely a 17. század eleje óta a fraknói Esterházy-kincstár anyagához tartozott.

A négyzet alakú falkárpit tükrében boltív alatt egy ifjú uralkodó, feltehetően a Szafavida uralkodóházhoz tartozó I. Tahmasp sah ül díszes trónján, és népes udvara körében mulat. A boltív feletti teret kétoldalt az iráni mitológia alakjai, az egymással harcoló szimurg és sárkány töltik ki. A középmezőt körbefogó bordűr középső sávja angyalok sorával díszített, a belső és a külső „mellékbordűrben” leveles-virágos indákkal kapcsolt kartusokban egymással viaskodó állatok, angyal-, illetve olvasó ifjú férfialakok váltakoznak.

A 16. századi Iránban készült applikáció eredeti rendeltetéséről, valamint az Esterházy-gyűjteménybe való kerülésének módjáról, időpontjáról és körülményeiről nincsenek adataink. Az egyedi textília kutatásával kapcsolatban számos vélemény látott napvilágot az elmúlt évtizedekben. Keletkezésének idejét legtöbben a 16. század közepére-végére vagy a 17. század első felére teszik. A kutatók közül vannak, akik gróf Nádasdy Ferenc sárvári kincstárából, mások a Thököly vagyonból eredeztetik, újabban Esterházy Miklós 1623-as érsekújvári győzelmét követő, magas rangú török fogoly váltságdíjának részeként határozták meg. Legutóbb sajátos megközelítésben, a miniatúrafestészet, a szőnyegkészítés és a sátorművészet vonásait egyesítő műalkotásként vizsgálták, és a három műfajt összehasonlító módszer eredményeként a kárpit készítésének helyéül a Tabrizban működő Tahmasp sah udvarát határozták meg, stílusát pedig az 1530-as években udvari festőként működő Mir Mosavver és fia, Mir Sayyed Ali munkáihoz kapcsolták. E feltevések szerint a szabadban mulatozó sahot és udvarát ábrázoló kárpit egyedi, jeles alkalomra készült, és Sam Mirzának, az uralkodó rebellis öccsének 1534-ben történt ünnepélyes behódolását ábrázolja.

1945-ben az Esterházy–gyűjtemény számos műtárgyához hasonlóan e kárpit is súlyos sérülést szenvedett. Az 1949. évi leletmentést és a tárgyak gyors-konzerválását (1952–1962) követően csak 40 évvel később, 2002-ben a New York-i Asia Society anyagi támogatásával került sor a kárpit állagmegóvására, aminek köszönhetően – a textília történetében először – külföldön került a közönség elé, 2003-ban, a New York-i Asia Society épületében, 2004-ben pedig a milánói Palazzo Realeban rendezett, a Szafavida kori Irán művészetét bemutató nagyszabású kiállításon. Őrzőhelyén, az Iparművészeti Múzeumban a II. világháború óta először 2006-ban, az Esterházy-kincstár remekműveiből rendezett kiállításon szerepelt.

Irodalom

- Mackie Louise: *Symbols of power : luxury textiles from Islamic lands, 7th-21st century*. Cleveland Museum of Art, Cleveland, 2015. - Nr. 9.16.
- Szerk.: Horváth Hilda, Szilágyi András: *Remekművek az Iparművészeti Múzeum gyűjteményéből. (Kézirat)*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010. - Nr. 39. (Pásztor Emese)
- Szerk.: Pásztor Emese: *Az Esterházy-kincstár textíliái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2010. - Nr. 32 (Pásztor Emese)
- Szerk.: Szilágyi András: *Esterházy-kincsek. Öt évszázad műalkotásai a hercegi gyűjteményből*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. - Nr. 9.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum

- Canby Sheila R., Thompson Jon: *Hunt for Paradise; Court Arts of Safavid Iran 1501-1576*. Milano - New York, 2003. - Nr. 12.
- Szerk.: Szilágyi András: Reflexions on the Origins of the Persian Appliqué from the Esterházy Treasury. *Ars Decorativa 22*, 2003. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2003. - 99-133. (Szántó Iván)
- Szerk.: Rozsondai Marianne: I. Tahmasp sah (1524–1576) és udvartartása. Perzsa falkárpit az Esterházy-kincstárban. *Jubileumi csokor Csapodi Csaba tiszteletére - tanulmányok*. Argumentum, Budapest, 2002. - 281-290. (Szilágyi András)
- Gombos Károly: *Régi keleti hímzések Rodosztól Bokharáig*. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 1981. - Nr. 21.

© 2012-2026, Minden jog fenntartva Iparművészeti Múzeum